

„Magyarországot hazámnak tekintem”

(...hű állampolgára leszek...)

Ott álltunk, szorongtunk a nagy magyar alföldön egy kisváros kopott polgármesteri hivatalának fogadótermében. Körülöttünk mindenki állampolgári eskütételre várt, és mögöttünk rokonok, barátok izgulták-örvendték végig az eseményt. Színes társaság vagyunk: néhány erdélyi idős és fiatal, felvidéki, egy távolkeleti család, ölben ülő, vágott szemű, aranyos kis gyerköccel, és velünk van egy Izraelből hazatérő erdélyi származású, három nemzedékes, népes zsidó család is.

A polgármester rutinosan mondja el az állampolgárság értékét, lényegét, majd hirtelen, kétszer is meglepő kérést fogalmaz meg az esküt tevőknek. Nem hiszek a fülemnek: „Arra kérem azokat, akik még(!) nem Magyarország területén élnek, hogy a magyar állam érdekében költözzenek haza(!), Magyarországra, mert az újonnan választott haza érdeke ezt kívánja!”. És ha nem értették volna meg szavait az eskütevők, az esküt bevevő titkár még egyszer elismétli ugyanezt.

Ezen az eseményen egy nyolcvanon felüli erdélyi házaspár vendége vagyok. Pista bácsi a köszöntők és kézfogások közepette, amikor odaér az önkormányzati vezetőhöz, huncutkásan megjegyzi: „Hallottam, amit mondott, polgármester úr. Nagyon boldog vagyok ettől a felajánlástól. Nagyon meg lehet szorulva Magyarország, ha még az ilyen vén obsitosokra is szüksége van, mint mi, hogy segítsünk. Ha úgy gondolja, hogy szükség lehet ránk, rajtunk nem múlik, de azt ne várja el, hogy a mi kicsi erdélyi kunyhókat otthagyjuk. Még csak annyit akarok kérdezni, hogy itt Magyarországon nem szokás énekelni a Himnuszt? Látom, hogy csak mi énekeltük, öten erdélyiek. Én még magyar világban, a levante parancsnoktól tanultam meg a Himnuszt, de azt is megtanította, hogy ezt nem meghallgatni, hanem mindig énekelni kell.”

(Összetartó, nemzetegyesítő Erdély-járás)

Szétszakított nemzetrészekként, hagyományban, nyelvben, emlékezetben és reménykedő hitben is mindig összetartoztunk. És ezt a hitet megtörni nem volt elég kilencven esztendő, a diktatúrák, a diktátorok sora sem.

A leszakadás évtizedei alatt is sok minden egyesítette, tartotta össze a határokkal elválasztott nemzettesteket. Erdély az anyaország nemzeti-ébredező magyarságának,

egyetemista fiatalságának nagy felrázó, eszméltető helye volt és maradt. Ide és a többi határon túli területre járt hagyományban megmártózni, népi értékeket gyűjteni a magyar elit legkiválóbb csapata. Ide jött reményt, kitartást tanulni, hagyományos paraszti közösséget, nemzeti társadalmakat látni, feltöltődni. Áhítattal álltak körül őket az erdélyi magyar falusiak, és még most is ez az „anyatisztelet” illeti meg a magyar kiránduló autóbuszokat és utasaikat.

Én is szerencsés történelmi helyen, helyzetben nőtem fel, mert gyermekkorom egésze a Székelyföld közepén, a nemzet egységét megtestesítő egyik nagy építészeti kincs, az udvarhelyszéki Bögöz Árpád-kori templomának tövében telhetett. Édesapám bögözi református lelkészként, és én magam is, a gyakori templomlátogatók között, több száz magyar értékkereső turistán, egyetemistán, kutatón keresztül megismerhetjük a mai magyar elit jelentős részét. Otthon a székely szomszédságban a tágabb vidék is szellemi zarándokhely volt, és ma még inkább az: a székelyderzsi unitárius erődtemplom, az agyagfalvi alkotmányozó székely nemzetgyűlések helyszíne, fóruma, és persze Székelyudvarhely a maga teljes egészében.

A nemzet a határokon átívelő értékeken keresztül egy maradt, és széttöredezésében a személyes kapcsolatokon keresztül is naponta egyesült.

(A határokon átívelő magyar televízió)

A nemzetegyesítésnek és összetartozásnak voltak természetes éteri útjai, határtalanságai is. Az elmúlt, de mindig megéledő elnyomó hatalom számára legtöbbször a határokon átívelő hatások a legkellemetlenebbek. A szögesdrótok felett beáramló más hang elég sok bosszúságot okozott a román hatalomnak. Évtizedeken keresztül a lezárt és szigorított határok ellenére lestük az egységes magyar szót. Ott csüngtünk a Kossuth rádió hatalmilag zavart sistergésén, a Szabad Európa vinnogó-zümmögése mögül is kihallani próbáltuk a biztató, éltető üzenetet. Negyven éven át a Szabad Európa volt a legjelentősebb nemzetegyesítő szózat.

A teljes magyar-román határsávban évtizedekig a románság számára is a legfontosabb információs eszköz a magyar televízió volt: egyetlen nyitás a világra, Európára, a másra. De a határok két oldalán élő magyarság is a magyar televízió lezárhatatlan nevelése alatt szocializálódott. Átlátott a szögesdrótok felett, és nem kellett sokat tennie érte, csak kevéske pénzzel a földi vételre alkalmas antennát szerelnie.

Hogy milyen másképpen „lettek magyarok” azok, aki a határ és a magyar tévé közelében éltek, azt pontosan mutatják a nyelvi kompetenciaszint változásai, a magyar kultúrkörbe való beépülés széles skálái. A régi magyar színészi, közéleti társadalom, a képernyők bemondói, közkedvelt személyiségei ismert személyek, családtagok voltak a Meszesen, a Királyhágón, az erdélyi Szigethegységen túl. Az egyetemes magyar kultúra elemei észrevétlenül épültek bele a nyelv- és identitásvédelmi rendszerekbe, váltak reflexekké, a nemzeti immunizációs kultúra részévé.

Mit meg nem tett volna a Diktátor, hogy vasfüggönnyel, határőrökkel és vérebekkel a média, a magyar rádió és televízió hatalmát is elfojtsa. Egyszer talán egy médiaszakos doktorandus megírja majd a Magyarország felől átívelő magyar médiahatásokat a határ menti magyar és román területek térségében. A románság magyar tévénézési szokásait, ebből eredő nyelvismeretét, a magyar-román fordítások összetartozás-élményét. Érdemes körüljárni az átszüremlő más hang, a magyar, ukrán, orosz, bulgár,

délszláv tévék diktatúrabontó erejét és hatását is a legvadabb román személy kultusz idejéből.

A média a Királyhágón és a Meszesen túl megteremtette az összetartozást: nemzetegyesítő volt.

(Magyar média éhség, antennaláz)

A középkorú belső erdélyiek is emlékeznek még a nyolcvanas évek közepétől kezdődő nagy magyar antennalázra. Hatalmas antennaszereelési izgalomban égett egész közép és belső Erdély, hogy hol, milyen sávban, melyik hegytetőn vételezhető még a magyar vagy bármilyen más televízió. Külön kultúr- és baráti közösségek alakultak, erősödtek össze, akik rendszeresen feljártak magyar tévéadást, főként meccseket nézni Kolozsvár környékén a Bükkbe, a Szilágyságon túl a Réz vagy a Meszes oldalába, a Székelyföldön a Firtosra, a kadicsfalvi Rezre vagy Marosvásárhely környékén a Somos tetőre, Bekecsre, Istenszéke közelébe. Ma már megmosolyogjuk ezt a szóéhséget, de akkor hallatlan közösségteremtő élményt jelentettek ezek az éjjeli összezsúfolódások, közös etnikai sikerek és kudarcok. Autók tetejére, a személygépkocsik akkumulátoraihoz szerelt orosz sporttévékhez a leleményes ezermesterek sajátos antennát fabrikáltak. A vétel megteremtésének, a láthatás lehetőségének közös izgalma és közösségépítő ereje volt. Összezárt a szent cél, öröm és csalódás.

Az erdélyi magyar antennalázhoz tartozott a belső erdélyi magyar antennaszereelési izgalom is. A vételi lehetőségeken innen és túl élő magyarság eszeveszett küzdelmet folytatott, hogy a maga számára a hozzáférési lehetőségeket megteremtse. Pontosan számon tartottuk, hírt, információt cseréltünk, hogy hol, meddig érnek el, hogyan terjednek a magyar éteri hullámok. Közismert tény, hogy pl. Kolozsváron a Hajnal negyed és a vasút vonalán húzódó Kétvízköz többek között azért lett magyarság lakótelepi gyűjtőhelyévé, mert szerencsésen megadatott e területek számára a magyar tévé valamilyen fokú vételezése. Hatalmas alumínium csontvázak ágaskodtak a tömbházak tetején, a dombtetőkön, a temetőkben, keservesen kínlódott, izgult fél Erdély, hogy a várva várt magyar szót befogja. Legtöbbször reménytelenül, eredménytelenül és főként élvezhetetlenül. Inkább hittük, sejtettük, mint láttuk azt, amit látni kellett volna, jóval innen az élvezhetőség határán. Olykor valóban az élvezet- és követhetőségi határon inneni állapotban és szinten, de mit sem számított ez: a képzelet, a vágy kipótolta a szemcsék mögött is a vélt látnivalókat.

Ekképpen is egyesült és egyben maradt a nemzet!

Aztán jött a biztató hír, hogy nemsokára lesz határtalanul egyesítő szó, egységesen vételezhető műholdas sugárzású magyar televízió. Mekkora ünnep volt a Duna Televízió indulása! Nekem is megadatott és nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy a 1992-es első karácsonyi megszólaláskor én is elsőként beszélhettem, és egy évtizeden át kuratóriumának tagja lehettem.

(December 4-e után, és együtt „Mária lábánál”)

A december 4-e utáni össznemzeti szorongást, szégyenérzetet követően egy *morbus decabris* következett. A sikertelen népszavazás után mély szégyenkezéssel és széles társadalmi összefogással indulnak mozgalmak összetartani és könnyíteni a sérült lelkiismereten. Csaba atya gyermekmentése köré egy egész nemzet gyűlik. A szinte soha nem látott összefogásban az atya árvái körül példátlan módon egyesül a nemzet. Jöttek

a nagy Erdély-segítések, gyűjtések, keresztiszülő programok, a nagyenyedi Bethlen Gábor, a csíkszeredai Márton Áron, a kolozsvári piarista, unitárius és református kollégiumok köré gyűlekező keresztiszülői szeretet. És persze ott van a nagy kézfogás-siker: a moldvai csángó-magyar oktatási program. Ezek mögött talán a legszebb, a Vasárnapi Iskola program, amelyben magyarországi pedagógusok havonta kiutaznak határon túli, erdélyi szórványterületekre: magyarságra, önazonosságra, játékokra, népi mesterseégekre, értékekre tanítani olyan településekre gyermekeiket, ahol nincs magyar oktatás. Szép kezdeményezés, mely Benkei Ildikó rádiós újságíró szándékát dicséri. Ezerszer is köszönet érte.

Aztán újabb hullámokban közeledtek és találtak egymásra a nemzetrészek. A határon túli magyarság újra felfedezése („hatumázás”), az „erdélyezés” számtalan példaértékű változata alakult ki az elmúlt évtizedekben. Az Erdély-járó autóstoppos egyetemista identitás-turizmustól a hitépítő zarándok-turizmuson, a „somlyózáson” át a keresztiszülői programokig kiszélesednek a kapcsolatok, kéznyújtások és kézfogások.

Az „anyásmagyarság”, „a pannonosok” nemzetérzékeny rétegeinek diadalmas csíksomlyósodása mára divat lett, és ez egyáltalán nem túlzás. Látható, hogy mozgalmyszerűen gyűrűzik szélessé a somlyózók köre, mint csobbanás után a vízhullámok. Somlyó az erdélyezés lelki bölcsője, szent tisztító tüze, egy egyetemes lelki hazatalálás legőszintébb zarándokhelye. Sejthető az is, hogy ez ugyanaz a növekvő számú nemzeti csoport, amely otthon, majd itt a határokon túl is mindenütt elől van: ha keresztiszülőnek kell lenni, ha árva gyermekeket kell befogadni a családba, ha „csabaatyázní”, ha „nyirózni, trianonozni, verespatakozni” kell. A Somlyó által „megérintett” magyarságréteg tovább hullámoz a szimbólumoktól az építő-összetartozó egységes cselekvés felé. És ez mindebben a legszebb dolog.

Identitás- és szórványszempontból, a nagy összmagyar egybetartozásban nagyon jól jött Wass Albert mellé a Nyiró-kultusz is, mert nemcsak visszaadott még egy magyar író a nemzeti olvasási láznak, de Márai mellett az erdélyi Wass Albert nagyon árva volt ebben a nagy identitás-kereső, de internethabzsoló, olvasássérült, betűundorodott világban. Új reneszánszát éli velük egy betűre éhező nemzeti ébredés, és ebbe az identitásirodalomba egy másik úton visszakerül a magyar pusztulásábrázolás is: az erdélyi Mezőség, Dél-Erdély képe. Ezek után Wass Albert Mezősége újabb egyesítő és figyelmeztető megerősítést kap: baj van, és együtt kell tennünk, talán együtt tehetünk valamit.

*

Mindezek folytatásához megállíthatatlanul hozzátartozott az immár feltartóztat-hatatlan továbblépés: a magyar állampolgárságú, egységes magyar nemzet. Ez lett az elmúlt kilencven év alatt az anyaország legnagyobb határain túlra szóló ajándéka.

(Kell-e nemzetegyesítés a szórványmagyaroknak?)

Ebben a honosodási lázban hol vannak, hogyan találnak magukra a magyar szigetek, szórványok, a nemzet szélén vergődő magyarjaink és a körülöttünk, velünk élő többségiek? Vajon mit élnek át a nemzetegyesülés lehetséges sikerélményéből azok, akik a nemzet szélén, olykor már a nyelvhatáron túl élnek? Vajon mennyire jut el hozzájuk a magyar állampolgárság üzenete? Van-e szükségük rá, hiányzik-e, és tartogat-e számukra életben tartó elemeket? Érdemes-e, lehet-e valamit is tenni egyáltalán?

Minden régió, család, közösség és közösségtöredék más és másképpen éli meg a magyarsághoz való tartozást sikerét vagy kudarcát, ekképpen az állampolgárság élményét is. A határmentes magyarjai például, még a magyarok által gyéren lakott területek is, egészen másképpen viszonyulnak a magyar állampolgársághoz. Ott a határ közelsége nagy vonzerő, ott reálisabban látszik minden konkrétum, érték, mítoszok és a felhang nélküli haszon is. Épp csak átszaladnak a határon – a román is, a magyar is – a legközelebbi önkormányzathoz, és máris minden rendben van. Érdekes, hogy mennyivel kevesebb az illúzió, a határokon átvágakozó, átálmodozó vágyképzet. Minden olyan közel van, hogy a szomszédság, a határon túliság haszonelvű, reális maradhat.

Azt még három év után sem tudjuk felméri igazán, hogy mekkora státusnövelő ereje, identitáserősítő hatása van (lenne) a magyar állampolgárságnak a revitalizációban; az asszimiláció határán élők körében van-e, lesz-e további számottevő magyarság-felértékelődés és a többségtől leválasztó disszimiláció.

(Megalázott, de nagy érték lesz a magyar asszony?)

A szélső területeken, mint minden más etnikai kérdésben, jobbra mély tabu, nagy csend és méla közöny szállja meg a magyar állampolgárság kérdését is. A többes kötődésű magyarok jelentős része már két nemzet tagja. Idegen ajkú házastárssal, magyarul már nem beszélő gyermekekkel, legyűrt, legyőzött, megalázott nyelvvél, elhallgatott mássággal lehet-e valaki magyar állampolgár? Ezekre a „vegyesekre” bizony rájuk telepedett a nagy nyelvi magány, a szigetlét. Ennek a rétegnek a hovatartozása többé már nem közösségi élmény, hanem nagy hajótörött egyedüllét. Sok helyen a család belső nyelvéből teljesen száműzött lett a magyar szó, értékrendjéből a másság. Otthonában a rádió sem szólalhat meg *ezen* a nyelven, a tévéadások keresőgombján az ilyen adóknál gyorsan tovabillent a kéz, hogy nehogyan megsértse a *másik* családtagot, a család egészét. A többségi társa is inkább a társtalanság jelképe. A másság hatalmas súly, nagy árvaság, melyből talán nem hozhatja vissza ez az állampolgárság sem. Mert egyszerűen nem illik másnak lenni, de beszélni sem, vallani róla, nem illik kérdezni sem. Kötelező a hallgatás.

Gyakran ott lappang a szégyen, a félelem is, a „meg sem merem próbálni” érzése. Vajon nem lesz-e baj belőle? Mit szólnak hozzá a többségi rokonok, családtagok, hisz ezt hűtlenségként, árulásként élhetik meg a férjuralmi társadalmakban. *Nu se ştie niciodată* – sosem lehet tudni, mikor vonnak majd érte felelősségre. Megtudja valaki! Megszólnak! „Na, ugye mondtam, hogy nem neked való ez a magyar asszony!” Féltékenység is lehet belőle: asszonya félrejárós lett, megcsalta őt saját anyanyelvével, volt nemzetével. Ez a családon belüli etnikai erőszak gyászos alkotórésze lehet. „Nem szép tőled, nem illik másnak lenned...” *Nu-i frumos!* Ritkább esetben irigylik is, persze, „de jó neked” – mondják.

Milyen túlélési eséllyel indulhat önvédelmi küzdelemre, értékmegőrző harcra az öröklött értékeivel egyedül maradt magányos, sőt már-már „magán-magyar”, „szingli-magyar”? Ha már eltaposták, és magyarságát megtépázták, lehet-e legalább „állampolgár-magyar”? Két-három nemzet határán, talán már közelebb a többséghez, román többségű családi háttérrel, egy másik nyelven zajló életvitelben egészen konkrét haszna, értéke, sőt, nagyon kemény gyakorlati haszna is kell, legyen egy ilyen – magyar állampolgárságot vállaló – etnikai lépésnek, hogy ez a másik fél által is eltűrhető, válalható legyen.

Történnék szomorú csodák is. *Auzi tu! Te, asszony!* – szól oda társának a többségi férj – mert az anyagi vergődésben már nagyon rászorult arra, hogy végre felfedezze magyar asszonya legfőbb értékét: általa egyenrangú uniós állampolgárrá lehet lenni. Így aztán parancsot kap a hasznossá, közhasznúvá felértékelődött „idegen asszony”: „indulj meg, és intézd el az egész családnak”! Ilyenkor egy kis ideig nagy érték lesz a magyar asszony. Aztán visszasüllyed minden a régi: társának továbbra is hallgatnia kell a magyar állampolgárság „pofabe” nyelvén, melyen nemrég a többségnek is esküt kellett tennie Magyarországra. Most egy szempillantásig hirtelen tisztavirág gyakorlati haszonra éled a másság. Nem kellett semmit sem tenni érte. De arról tovább aztán végképp nem lehet szó, hogy a szent állampolgári eskü után érték- és szemléletváltozás álljon be a családban. Hogy az újsütetű „magyar-román” társ tűrjön, megszólaljon, netán megtanuljon valamennyire is megvakkanni magyarul.

Aztán a többségi társnak – új hazával, anyaországgal a háta megett, új állampolgársággal, új, értékes útlevelemmel a zsebében – a magyar társa anyanyelvét és másságát tovább lehet anyázní, büntetlenül.

(Magyarrá honosított mieink és többségi családtagjaink – „egyszerűsített magyarok”?)

Vajon milyen kettős állampolgárok lesznek a többes identitású-, kötődésű erdélyi magyar örmények, svábok, szászok? És persze, a nagy rejtély, a magyar nyelvi és közösségi háttérű cigányság több mint százezres nagy népessége. A szimbolikus tartalmak csapnak össze a kőkemény haszonelvűséggel. A hasznosság lesz a döntő? Mert hát a szimbólum számukra aligha igazi érték. Úgy tűnik, az évszázadok óta elmagyarosodott, még itthon maradt, mostanság újranevetesedő németesség, svábság jelentős része sem adja lennebb: ők a német állampolgárságra várnak. A magyarosodottabbak, főként a fiatalok haszonelvűbbek: inkább a gyakorlati értékét nézik, látják. Ez van bőven számukra is, hiszen még németországi és távolabbi munkavállaláshoz sem elegendő a csengő német név: nem mindegy, hogy a bordó román vagy magyar EU-s útlevelemmel lépik át a nyugati országok eltűnő határát.

Minden határaink körüli népnek jól esik hát a magyarság mögé való rejtőzködés.

Sütő András mondta két évtizeddel ezelőtt egy Duna tévés interjúban, hogy: „most él Erdélyben kétféle magyar. De ha csak egy kicsit is fordulna a világ kereke, azonnal lennének négy millióan.”

Hogyan lehet kimozdítani őket és többségbe süllyedt világukat is a sarkából? Ha akad egy lelkes helyi szervező, helyi vagy körzeti lelkész, tanító, ha az irodákban kivonul a tanácsadó személyzet, és már-már zaklatás szinten biztat, érvel, lelkesít, nagy nehezen talán belekiesedik a szélső magyar is. Ha nem látszik az alagút vége, a rejtett és nem mindig értett dolog értelme, ez bizony nehezen megy. A családi emlékezet és történelmi emlék, nemzeti büszkeség, hagyományhoz, a „mienkhez” való ragaszkodás, a „ha ezt apám látná”-szerű demonstráció már nem elegendő. Itt alig maradnak nosztalgia, szimbólumok, mítoszok, *neeemégyvan értelme – míthogycsináljunk...*

Ettől a szórvány a szórvány.

Ott állnak magyar állampolgári eskütételre várva az erdélyi Szigethegység havasi magyarjai. Lelkipásztoraik, gondnokaik, helyi vezetőik hozták őket, szervezetten, fegyelmetten, méltóságosan. Szépen felöltöztek, ahogy illik egy ilyen nemes alkalomra. Nekik már nincsenek bécsi döntésből örökölt magyar sikerélményeik, emlékeik,

ez és még sok minden kimaradt az életükből. Illúzióik sincsenek a magyarságot illetően. „Pompás magyarok” lettek ők most erre az egyszeri alkalomra, valamennyien: „Tibi”, Lenke, „Edit” és „Árpád”, és közöttük néhány „Lenuca” és „Raul”. Mert onnan sejtjük, hogy valami nincs egészen rendben, hogy bizony a lelkészek, tanítók közti beszélgetésen kívül alig hallatszik magyar szó, a háttérben pedig már minden román: idegenek a családtagok. Pedig nemrég mondták el, hogy hűek lesznek hazájukhoz, Magyarországhoz. Ott fényképezkednek a konzullal, a polgármesterrel a magyar zászló mellett begyeskedve. Sőt, külön is odaállnak, egyedül a zászló mellé, belemosolyodnak az örökkévalóságba.

Milyen magyarok lesznek ők? Vegyes házasságban öröklődő „egyszerűsítettten honosított magyarok”. Az anyanyelv világszélén túl mi kezdődik? Az állampolgárság?

Sok magyar gyülekezeti gondnok felesége, családja a Kárpátokon belül és kívül jó néhány magyar egyházban is teljesen román. De ott vannak minden istentiszteleten, és ez a tisztelet a nem mindennapi titulushoz szól: *kurátornék* ők, amihez fel kell öltözni, viselkedni kell „magyarul”, elő kell készíteni a szent edényeket, művesen kell beszélni, próbálkozni magyarul, és főként türelmesen végig ülni a nagyobb részt nem értett misét, istentiszteletet. Sok minden, de legfőképpen megbecsülés, méltóság jár ezzel a gondnoknéi címmel. Ők már címükkel, hivatalukkal együtt tiszteletbeli magyarok. Egy régi falusi közösségben a nagyságos asszonyság, a bíróné, a tanítóné és papné mellett legnagyobb titulus a kurátornéság volt. Ilyen is van: nem lélekben, hanem hivatalukban magyarok. Magyar gondnok román hitvese, hogyne venné komolyan magyar hivatását, még úgy is, hogy egyetlen szót sem tud magyarul! Hűsége, már-már babonás alázata még a magyar kurátornékat is megszégyeníti. Ha ők is egy magyar gyülekezetcsalád tagjai, kinek volna joga, szíve őket kinézni a „szolgálatukban magyarok”, a magyar állampolgárságúak népes családjából? Érkeznek ők is, és férjeik mellett, annak anyanyelvéből és új hazájának nyelvéből semmit sem értve tesznek hűségüket az „új hazára”.

Jönnek a dél-erdélyi magyarok is, ki, ahogyan tud. Brassó, Szeben, Hunyad, Fehér megyei szigetek, kóbori, románújfalusi, bürkösi, oltszakadáti mieink, és a még elszórtabb, sérültebb lelkű, mélyanyanyelvű „alig magyarok” ott keresik az érvényesülést, ahol lehet: egy kis magyar útlevelel. A lelkészeketől beszerzik az eredetigazolójú magyar iratokat. Kell-e, mire lesz jó az állampolgárság? – ez nem mindig válaszra váró kérdés. Itt kevesebb a szimbólumtartalom, és a nemzeti pótcselekvés, a mellőngetés is többnyire elmarad. A „magyarok voltunk”, „sosem lehet tudni” mellett a kemény haszonelvűség vezeti őket, és elsősorban a fiatalokat: a magyar útlevelel együtt jár az amerikai vízumkényszertől, a sok vámos-alázott gúnyos mosolytól való mentesség. Ezzel könnyebb amerikázni, „vizá” nélkül, nem kíséri arcfintorgató pofavágás, amikor a menetrend szerű buszjárat beérkezik a „spániai”, az „itálián”, az „églézai”, „olandézai” „portugézai” volt határra. Sokat jelent ez, mert elmarad a szégyen, ami bizony fáj, amikor a vámosok méla undorral néznek a vörös útlevele: na, ismét a románok.

Mert nekünk fontos lett, hogy magyarok vagyunk, de hirtelenjében égetően nagy szükség lett körülöttünk mindenkinek a magyar útlevele. Bármi áron. Mert a nyugati munkavállalásnál is undor kíséri a román útlevelet. Szereztünk hírnevet magunknak sajnos eleget bőven, és rossz hírünk előttünk jár. Mi gyilkoltuk meg a taizé-i Roger testvért, mi ettük meg a hatyúkat Bécsben, beteggondozóink öregeket rabolnak ki, gyermekörzöink hűtlenek, koldulunk, kéregetünk, lopunk, és mi fosztottuk ki a holland szépművészeti múzeumot. Nehéz minket „olyan” útlevelel szeretni!

(Mellettünk a „nemzetegyesült” többségi „neo-magyarok”)

Sorban állnak ők is, a többségiek, új-, neo-magyarok az állampolgárságért. Ott állunk a konzulátus fogadótermében a népes tömegben. Az első széksor mellet Liviu és Ovidiu áll, valahonnan Máramarosból érkezhettek. Egymás között és asszonyaikkal, gyermekeikkel is románul beszélnek; nejeik fordítanak nekik minden tudnivalót. Együtt motyognak valamit, amit hűségeskü-félének kellene nevezni. Aztán büszkén állnak oda a konzul mellé, kihúzzák magukat a magyar zászló előtt, külön fényképet is kérnek a magyar lobogóval, és nagyon ízlik nekik a magyar pezsgő is. „Esküszöm, hogy Magyarországot hazámnak tekintem, ... és hű állampolgára leszek” – vajon ezt hogy ejtették ki, és hogy fogják majd betartani?

Két évtizede Hajdúszoboszlón nyaral az erdélyi románság jelentős része. Ez a ve-gyes család is az egész évet végighallgatja ezen a másik nyelven, melyen majd beszélnie kell tíz napon át: a *nyaralás nyelvén*. Minket nem szeretnek, de Szoboszlót nem hagyják. Összetartoznak. De évközben odahaza meg nem szólalna semmi pénzért, még a ma-gyar szomszédokkal sem ezen a nyelven. Még gyakorlatás céljából sem biccent oda, hen-cegésből, vagányságból. Aztán odaát végigkínlódja kézzel-lábbal vergődő-magyarul a feredő-szabadságoló időt. Közben bevásárol, a határon át hordja-viszi az árut, „shoping-magyarkodik” is. A magyar fürdés kell ugyan, de a feredés nyelvén, termál-, „welness nyelvén” alig próbálkozik. Vagy kiderül az is hamar, hogy hozott magával régről, a gyer-mekkor mélyéből a kolozsvári, nagyvárad, zilahi gyermekkorából annyi magyar nyel-vet, szóhulladékot, környezeti, baráti, galeri nyelvet, a gyermekjáték nyelvét, hogy kézzel-lábbal, jelző mozdulataival hozzásegítve megérteti magát. Annnyira szereti oda-át, hogy talán már magyar állampolgárságot is szerzett. De ahogy onnan hazatér, azon-nal visszasüllyed minden a vad hallgatásba vagy aktív magyarellenességbe. Kelet-európai tudathasadásos állapot. Nem vadnyugat ez, hanem Vadkelet-Európa. Itt minden mindennel gond és lelkiismeret-furdalás nélkül összeegyeztethető.

A „csonkamagyarok” új állampolgársága köré nagy nemzetegyesítés született. Fel-fel lángol a vita, vádaskodás arról is, hogy a magyarul nem tudó románok, ukránok, szerbek is megkapják a magyar állampolgárságot. Szól arról is a fáma, hogy egy kis figyelmességért, megiegyezésért, magyarul meg sem szólalók is jelentős számban részesülnek az egyszerűsített honosításból. Pártok, drukkerék és ellendrukkerék tábo-rai politikai színezeteik szerint vagdaldják egymás fejéhez a vádakot. Szó, ami szó, egy-részt lehet ebben valami igazság, másrészt pedig „a túlsó oldalakon” az ellenző táborok éberem keresik a kaján rágalmakat, hogy e szent ügy ellen drukkoljanak.

Az viszont tény, hogy a magyar állampolgárság körül már-már feléledő osztrák-magyar monarchia hangulat alakul ki, és újjászületőben van a hajdani erdélyi, sok népet összefogó politikai nemzet. Oda gyülekeznek, tolakodnak mindazok is, akik valaki-bárki magyar felmenőt, magyar állampolgáróst fel tudnak hozni a történelmi mélyből. Észak-Erdély területén, románoknak, ukránoknak, szlováknak és ruszinnak egy-aránt nem nehéz „volt” magyar állampolgárságú ősszületőt találni. Ha nem az észak-erdélyi hetven, akkor az előtte levő kilencven esztendő távolából. Volt már „nemzet-egyesült” velünk a mai erdélyi románság őseinek nagy része. A régi, a „nagy magyar világ” emléke nagyon hamar elhalványult; a bőszebbeknek ennyi lebecsmérlő él-ményük maradt belőle, hogy „timpul austro-ungariei”. A „kicsi magyar világ” emléke még frissebb. Aztán a világmentő, világlátott, sorsmegcsapott románság jelentős része unja már az öntömjénező, felsőbbrendűségről zengő román szólamokat. A kötelező Magyaror-

szág-ellenesség mellett előjön az őszinte hang is a románság részéről: „Akkor rend volt, nagyon jó volt. A románok is kapták a hadisegélyt. Milyen szép Budapest, nem, mint a mi Bukarestünk.” Vannak furcsa őszinte hangok is: „Lehet, hogy megsértem magát, de jobb volt az Ausztro-Ungaria idején” – mondta nekem egy alvilágosodásba, balkanizálódásba belefáradt mőcvidéki benzinkutas ott, ahol éveken át alig látnak magyart, és az is inkább hegyvidéket látogató turista.

(Magyarul beszélő román házi orvos)

mondandóm vége fele eltűnődöm azon, hogy a magyarul tökéletesen és betegeivel is csak magyarul beszélő román házi orvosom, vajon kérte, kéri-e magyar állampolgárságot? Nem kérdezem meg. Magyar mítosz, szimbólum nem sok maradhatott az életében onnan, de ragaszkodás-émlék biztosan igen, ahonnan szép és szívesen beszélt magyar nyelvét, gazdag szókészletét, beszédét hozta. Minden elismerésünk legyen az övé. Ott él benne a mély, megtisztelő kötődést felénk. Köréje sereglik gyógyulni Kolozsvár régi és új, idősebb és fiatalabb magyarsága. Szinte-szinte már ő a magyarok orvosa. A rendelő folyosójára is kihallatszik, ahogy – csakis a betege anyanyelvén – odahajol a gyógyulást keresők gondja fölé. Honnan van ez a szépen és örömmel beszélt, gondosan választékos magyar nyelve? Egy közös élettér, többnyelvű szülőfalu, gyermekkor, magyar felmenők, félmagyar feleség, magyar anyós? Lehet, fogja kérni a magyar állampolgárságot akkor, ha belefárad ebbe a recsegő román egészségügyi rendszerbe, és jobb, nyugodtabb időskor reményében ő is útra kel, és Nyugat felé, tizenötezer orvostársa után indul.

*

Az egyszerűsített honosítás, a magyar állampolgárság az egységes magyar nemzet újjászületésének kapuja lett. Ez az elmúlt kilencven év alatt az Anyaországnak a legnagyobb határain túlra szóló ajándéka. Szimbólum, nagy nemzeti kincs, kitörési lehetőség Európa fele, emlék.

„Magyarországot hazámnak tekintem”, „...megvédem és szolgálom...” Kilencvenedik életéve fele csoszogó idős mezősegi bácsi mondta: „Nekem ebben az életben már nem nagyon kell ez a magyar állampolgárság. Voltam én már magyar a négy év alatt, legyek, amíg még hátra van, ezután is. De megkértem gyermekeimet, hogy ha meghalok, tegyék mellém a magyar útlevelet a koporsóba. Hogy a feltámadáskor majd lássa Szent Péter, hogy nem egy román ember támadt fel, hanem egy erdélyi magyar!”